

รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักกตัญญูทศวิถีตามแนวพุทธจริยศาสตร์
ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมยุคดิจิทัล*
THE APPLICATION MODEL OF THE GRATITUDE PRINCIPLE BASED ON
BUDDHIST ETHICS FOR THE LIFE QUALITY DEVELOPMENT OF
YOUTH IN DIGITAL SOCIETY

พระเอกพันธ์ กิตติโสภโณ (พ่อศรีชา)¹, กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์², สวัสดิ์ อโนทัย³, กัญยวีร์ สัธธาพงษ์⁴
และ พระปลัดเมธี หินใหม่⁵

Phra Ekkaphan Kittisophano (Phosricha)¹, Kittipong Suwannawong², Sawat Anothai³, Kanyawee Sathapong⁴
and Phrapalad Methee Hinmai⁵

¹⁻⁵มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

¹⁻⁵Saint John's University, Thailand

Corresponding Author's Email: kittipongc1@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 23 ตุลาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 28 ตุลาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 30 ตุลาคม 2568

Received 23 October 2025; Revised 28 October 2025; Accepted 30 October 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมยุคดิจิทัล 2) ศึกษาหลักกตัญญูทศวิถีตามแนวพุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิต 3) ประยุกต์ใช้หลักกตัญญูทศวิถีตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมยุคดิจิทัล 4) สร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักกตัญญูทศวิถีตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมยุค

Citation:

* พระเอกพันธ์ กิตติโสภโณ (พ่อศรีชา), กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์, สวัสดิ์ อโนทัย, กัญยวีร์ สัธธาพงษ์ และ พระปลัดเมธี หินใหม่. (2568). รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักกตัญญูทศวิถีตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมยุคดิจิทัล. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 3(6), 466-480.

Phra Ekkaphan Kittisophano (Phosricha), Kittipong Suwannawong, Sawat Anothai, Kanyawee Sathapong and Phrapalad Methee Hinmai. (2025). The Application Model Of The Gratitude Principle Based On Buddhist Ethics For The Life Quality Development Of Youth In Digital Society.

Journal of Interdisciplinary Social Development, 3(6), 466-480.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

ดิจิทัล งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และวิจัยเชิงเอกสาร ด้วยการวิเคราะห์ วิจัย และ วิชาน นำไปสู่องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนให้มีคุณธรรมจริยธรรมถือเป็นการสร้างบุคลากรให้เป็นคนดี มีความตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง มีภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมดิจิทัล 2) พุทธจริยศาสตร์เป็นการใช้เหตุผลทางจริยธรรมเพื่อแสวงหาแนวทางความประพฤติตาม 3) ความกตัญญูทวายเป็นคุณธรรมที่สำคัญของคนดี เป็นวัฒนธรรมที่ดีงามและเป็นคุณธรรมค้ำจุนโลก 4) องค์ความรู้จากการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีล ช่วยแก้ปัญหาพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของเยาวชนได้ โดยส่งผลต่อทั้งด้านกายภาพ จิตภาพ และปัญญาภาพ ทำให้เยาวชนมีความรัก ความเมตตา มีสติ และเข้าใจในกฎแห่งกรรม ซึ่งก่อให้เกิดความละอายและเกรงกลัวต่อบาป อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการประพฤติดีและพัฒนาตนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: รูปแบบการประยุกต์ใช้, หลักกตัญญูทวายเป็น, พุทธจริยศาสตร์, การพัฒนาคุณภาพชีวิต, สังคมยุคดิจิทัล

Abstract

This dissertation aims to 1) study the concept of youth quality of life development in the digital society; 2) examine the gratitude principle based on Buddhist ethics for the life quality development; 3) apply the gratitude principle based on Buddhist ethics to improve youth quality of life in the digital society; and 4) create new knowledge and models for applying the gratitude principle based on Buddhist ethics to improve youth quality of life in the digital society. This study employs a qualitative research approach, utilizing documentary research, analytical, interpretative, and synthetic methods to generate new knowledge.

The research findings reveal that 1) developing the quality of life of youth through moral and ethical cultivation is a means of nurturing individuals to become virtuous, self-aware, and resilient, with the ability to adapt to changes in the digital society. 2) Buddhist ethics emphasizes the use of moral reasoning

to guide appropriate conduct, 3) gratitude and thankfulness (katanyu-katavedi) are essential virtues of good individuals, representing noble cultural values and moral principles that sustain the world. 4) Knowledge from applying the Five Precepts can help solve the problem of undesirable behavior in youth, affecting both physical, mental, and intellectual aspects To instill in youth love, compassion, awareness, and understanding of the law of karma, which instills shame and fear of sin, which is an important foundation for good behavior and sustainable self-development.

Keywords: Application model, gratitude principle, Buddhist ethics, quality of life development, digital society

บทนำ

ชีวิตในสังคมดิจิทัลเป็นการดำเนินชีวิตประจำวันที่ผสมผสานเทคโนโลยีและโลกออนไลน์เข้ากับชีวิตส่วนตัว การสื่อสาร การทำงาน การศึกษา และการบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ การเข้าถึงข้อมูลและบริการผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ความสะดวก รวดเร็ว และการมีปฏิสัมพันธ์แบบเรียลไทม์กับผู้คนและระบบต่าง ๆ สังคมดิจิทัลก็มาพร้อมกับความท้าทาย เช่น ปัญหาด้านสุขภาพจิตจากการใช้เทคโนโลยีมากเกินไป ความเสี่ยงด้านความปลอดภัยไซเบอร์ และความจำเป็นในการมีทักษะทางดิจิทัลเพื่อการอยู่รอดและการพัฒนาในยุคนี้ หากจะนำมาพิจารณาถึงการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความท้าทาย จะพบว่า ลักษณะสำคัญของวิถีชีวิตในสังคมดิจิทัลด้านต่าง ๆ จะเป็นจุดแข็งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมีความก้าวหน้า เช่น การสื่อสารที่เชื่อมโยงทั่วโลก มีการสื่อสารเปลี่ยนจากรูปแบบดั้งเดิมไปสู่แอปพลิเคชันแชท อีเมล และโซเชียลมีเดีย ทำให้การสื่อสารรวดเร็ว สะดวก และเชื่อมโยงกับผู้คนทั่วโลกได้อย่างทันที การเรียนรู้มีการศึกษาออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ และการทำงานจากที่บ้านกลายเป็นทางเลือกที่ได้รับความนิยมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น การบริโภคและการใช้บริการออนไลน์ มีผู้คนซื้อสินค้า จองบริการต่าง ๆ รวมถึงชำระเงินผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น แอปพลิเคชันช้อปปิ้ง การสั่งอาหาร หรือการเรียกบริการต่าง ๆ การใช้ชีวิตแบบดิจิทัล มีอุปกรณ์อย่างสมาร์ตโฟนกลายเป็น จุดสัมผัสดิจิทัล หลัก ที่เราต้องใช้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ในขณะที่โอกาสและความท้าทายในสังคมดิจิทัล จะพบว่า โอกาส มี

เทคโนโลยีช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน การเข้าถึงข้อมูล ความรู้ และบริการต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกสบาย ความท้าทาย มีปัญหาสุขภาพ คือ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมากเกินไปอาจส่งผลต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต เช่น ภาวะวิตกกังวล ซึมเศร้า หรือความโดดเดี่ยว ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย มีความเสี่ยงต่อการถูกโจมตีข้อมูลส่วนบุคคล การกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ และปัญหาการเข้าถึงข้อมูลเท็จ ความจำเป็นด้านทักษะดิจิทัลนั้น ผู้คนต้องมีทักษะในการคิดวิเคราะห์ การจัดการข้อมูลส่วนบุคคล การรักษาความปลอดภัยในโลกออนไลน์ และการบริหารเวลาอย่างสมดุล สำหรับสิ่งที่พึงประสงค์ในการปรับตัวและการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ดีสามารถพัฒนาในหลายด้าน เช่น การพัฒนาทักษะ ควรมีความฉลาดทางดิจิทัล ช่วยให้เท่าทันเทคโนโลยี สามารถแยกแยะข้อมูล และใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ การมีจริยธรรม ควรมีการเคารพสิทธิของผู้อื่น การไม่ส่งต่อข้อมูลเท็จ หรือการไม่ใช้ถ้อยคำที่สร้างความเกลียดชัง เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมดิจิทัล การมีสติ ควรมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีสติและสมดุล เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

สังคมโดยทั่วไปกำลังเป็นปัญหาทางจิตสำนึกร่วมกับสังคม ตกอยู่ในสภาพน่าอันตรายนี้ ความกตัญญูทเวทีถือเป็นคุณธรรมที่สำคัญยิ่งที่ช่วยรักษาและพยุงสังคม ความกตัญญูทเวทีคือการรู้สำนึกในบุญคุณ ด้วยการแสดงความเคารพ นับถือ เชื่อฟัง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ การกระทำเช่นนี้ ย่อมนำมาซึ่งความสุขความเจริญ และเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและหน้าที่การงาน แม้ว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนสามารถใช้ได้หลายหลักธรรม แต่หนึ่งในหลักธรรมที่มีความจำเป็นคือ หลักกตัญญูทเวทีตาธรรมยังเป็นเรื่องจำเป็น เพราะผู้ที่มีความกตัญญู คือ มีจิตสำนึกในคุณ และคิดตอบแทน เชื่อว่า เป็นคนดีและความกตัญญู เชื่อว่า เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ช่วยให้คนนั้นประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานในการดำเนินชีวิต และหลักความกตัญญูทเวที ถือเป็นหลักพุทธธรรมหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมยุคดิจิทัล ด้วยเหตุผลที่ว่า ความกตัญญูเป็นบ่อเกิดของคุณความดี เป็นบ่อเกิดของบุญ เพราะความกตัญญูเป็นเหตุเกิดของการแบ่งปัน แบ่งปันบุญกุศลโดยการอุทิศส่วนบุญกุศลที่กระทำไปให้ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในยามตกทุกข์ได้ยาก ความกตัญญูมีในหลายระดับ เช่น ระดับครอบครัว กตัญญูต่อพ่อแม่ พี่น้อง พี่ บ้า น้า อา ระดับสถาบัน กตัญญูต่อครู อาจารย์ ระดับชาติ กตัญญูต่อชาติที่ถือกำเนิด กตัญญูต่อสถาบันที่ปกครองดูแลเอาใจใส่ในสารทุกข์สุกดิบของอาณาประชาราษฎร์ผู้

ภายใต้การปกครอง ความกตัญญู เป็นการรู้สำนึกในความดีงามของผู้อื่นแม้เพียงน้อยนิดที่คนอื่นกระทำต่อตนเองและคนรอบข้างของตน ผู้ที่มีความกตัญญู เป็นผู้ที่จดจำความดีของคนอื่น แม้เวลาจะผ่านไปนานแสนนาน จดจำแม้ผู้นั้นได้ตายจากไปแล้วก็ยังสำนึกถึงความดี มีโอกาสก็จะทำบุญกุศลอุทิศไปให้ ในทางพระพุทธศาสนาจึงได้กล่าวถึงบุคคลที่หาได้ยาก 2 ลักษณะ คือ บุพการี คือ ผู้ทำอุปการะก่อน ผู้ทำความดีหรือทำประโยชน์ให้แต่ต้นโดยไม่ต้องคอยคิดถึงผลตอบแทน และกตัญญูทเวที คือ ผู้รู้อุปการะที่เขาทำแล้วตอบแทน ผู้รู้จักคุณค่าแห่งการกระทำดีของผู้อื่น และแสดงออกเพื่อบูชาความดีนั้น (อัง.ทศ. (ไทย) 20/364/108)

ดังนั้น เครื่องมือของพุทธจริยศาสตร์และหลักกตัญญูทเวที คือ การมีคุณสมบัติสมเหตุสมผล การประยุกต์ใช้หลักกตัญญูทเวทีตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมดิจิทัลนั้น ผู้วิจัยจะได้นำเสนอต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวความคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมยุคดิจิทัล
2. เพื่อศึกษาหลักกตัญญูทเวทีตามแนวพุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิต
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักกตัญญูทเวทีตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมยุคดิจิทัล
4. เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักกตัญญูทเวทีตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมยุคดิจิทัล

การทบทวนวรรณกรรม

นิสาร์ตัน ศิลปเดช (2540: 65) ได้สรุปไว้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง สภาพการดำรงชีวิตที่บุคคลเกิดความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ อันเนื่องมาจากการได้รับการตอบสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ อย่างพอเพียงและเหมาะสมสำหรับด้านความสุขทางกายที่ก่อให้เกิดความพอใจ คือลักษณะที่บุคคลมีสิ่งต่าง ๆ สนองความต้องการทางด้านร่างกายอย่างเหมาะสมกับสภาพ และฐานะของตน ซึ่งได้แก่ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนความสุขทางจิตใจที่จะช่วยให้บุคคลพอใจนั้น คือลักษณะที่บุคคลมีความรักความอบอุ่นความมั่นคงในจิตใจได้รับการยอมรับ และยกย่องจาก

ผู้อื่น เกิดความภาคภูมิใจการนับถือตนเองคิดรวมไปถึง ทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่นเป็นต้น

สุภาส เครือเนตร (2541: 11-12) กล่าวว่า การที่จะพัฒนาชีวิตให้มีคุณภาพได้สำเร็จนั้น ต้องพัฒนาหลาย ๆ ด้านประกอบกัน การมุ่งพัฒนาชีวิตด้วยกระบวนการศึกษาเพื่อหวังสร้างโอกาส หางานทำง่ายมีรายได้มาใช้จ่ายบำรุงชีวิตให้อยู่ดีกินดี มีความสะดวกสบายสามารถยกระดับชีวิตได้สูงขึ้น ในสังคมว่าเป็นชีวิตที่มีคุณภาพนั้น คุณภาพชีวิตในลักษณะนี้อาจไม่ยั่งยืน มันคงกับด้านอื่น ๆ คือ ด้านมนุษย์สัมพันธ์เพราะการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมจำเป็นต้องพบปัญหา อาจก่อตัวขึ้นมาช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิตได้ หากทำที่ของจิตใจซึ่งเป็นตัวบงการชีวิตยังไม่ได้รับการพัฒนาให้มีทำที่ในทางที่มั่นคงและสมดุล การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สำคัญอีกด้านหนึ่งที่ต้องรีบพัฒนาไปพร้อมกันให้สมดุล มีการคบหาเกี่ยวพันระหว่างบุคคลด้านพฤติกรรมที่เราแสดงออกย่อมไปกระทบอารมณ์ ความรู้สึกระหว่างบุคคล แล้วสะท้อนกลับมาเกี่ยวพันตัวเรา ด้วยผลของการสะท้อนกลับมามีอิทธิพลต่อการพัฒนาชีวิตเช่นกัน ถ้าสะท้อนกลับมาในทางบวกก็จะช่วยเสริมสร้างกำลังใจ และมีส่วนช่วยผลักดันการพัฒนาชีวิตได้สะดวกขึ้น หากสะท้อนกลับในทางลบ ความเกี่ยวพันนั้น จะกลายเป็นตัวหน่วงเหนี่ยวการพัฒนาตน คล้ายกับตัวเองหน่วงเหนี่ยวตัวเอง การจะสะท้อนกลับเป็นบวก หรือลบนั้นขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของเราเป็นต้นเหตุผสมอยู่ด้วย ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาชีวิตในด้านนี้ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น เมื่อชีวิตได้รับการปรับปรุง และพัฒนาหลาย ๆ ด้านประกอบกันผ่านไปสักระยะหนึ่งสภาวะทางจิตใจจะมีความมั่นคงขึ้น มีกำลังใจ เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งเป็นความรู้สึกเล็ก ๆ ในจิตใจ หากเราเฝ้าถนอมรักษาสภาวะจิตนี้ให้ดีเพาะเลี้ยงกำลังใจนี้ให้เข้มแข็งก็จะกลายเป็นความเชื่อมั่นที่แกร่งสามารถนำมาพัฒนาชีวิต และการงานให้เกิดคุณภาพได้ดียิ่งขึ้น

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2543: 131) อธิบายว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตมีเป้าหมายเพื่อให้มนุษย์เกิดความรู้และความเข้าใจในพัฒนาการของตน จากการดำรงชีวิตด้วยอำนาจกิเลสไปสู่การดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ซึ่งไม่เพียงเป็นการพัฒนาตนเองเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมให้เกิดความกรุณา ความเข้าใจ และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ทำให้สามารถเป็นกัลยาณมิตรและช่วยแก้ไขปัญหาร่วมกันได้อย่างสร้างสรรค์ วัตถุประสงค์ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี คือ การฝึกฝนให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง มีความสุข รู้จักแก้ปัญหาและคลายทุกข์ได้โดยไม่สร้างโทษแก่ตนเองหรือผู้อื่น อีกทั้งยังรู้จักแสวงหาและใช้ความสุขทางวัตถุอย่างถูกต้อง ไม่

เปิดเผยกัน พร้อมใช้ทรัพย์สินและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม และสามารถส่งต่อความสุขแก่ผู้อื่นและสังคมโดยรอบได้

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ วันจันทร์), ศ.ดร., (2556: 193) อธิบายว่า พุทธจริยศาสตร์ที่เป็นจริยธรรม หมายถึง แนวทางและวิธีปฏิบัติเพื่อความดีงาม เป็นกรอบแสดงออกทางกายและวาจาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงบัญญัติกำหนดไว้ เช่น การไม่กล่าวร้าย การไม่ทำร้าย ความสำรวมในพระปาติโมกข์ จัดเป็นจริยธรรมในหมวดโอวาทปาติโมกข์ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่า เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติดินในกาม เป็นต้น จัดเป็นจริยธรรมในหมวดกุศลกรรมบถ บุคคลที่ควรบูชา บำรุงมารดาบิดา ความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นต้น จัดเป็นจริยธรรมในหมวดมงคล 38 ทาน-การให้ การเสียสละ ศิล-การรักษากาย วาจา ให้อยู่ในหลักความประพฤติที่เป็นแบบแผนแห่งภาวะของตน ความประพฤติดีงามถูกต้องตามระเบียบ เป็นต้น จัดเป็นจริยธรรมในหมวดทศบารมี

วศิน อินทสระ (2559: 21) กล่าวถึงคุณธรรมจริยธรรมว่า การพัฒนาบ้านเมืองต้องพัฒนาที่จิตใจคนก่อน เมื่อจิตใจของคนดีแล้ว เรื่องอื่น ๆ ก็จะมีพลอยดีตาม จริยธรรม คือรากฐานของการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ เพราะเมื่อคนในสังคมมีจิตสำนึกทางศีลธรรม ยึดมั่นในความถูกต้องและความเสียสละเพื่อส่วนรวม เศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของประชาชนก็จะดีขึ้นโดยธรรมชาติ ในทางกลับกัน หากขาดจริยธรรม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน กอบโกยทรัพย์สินโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น หรือขาดเมตตาและความรับผิดชอบต่อสังคม ย่อมนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำ ความยากจน และความเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนจึงต้องเริ่มจากการพัฒนาจริยธรรมของคนก่อนเป็นลำดับแรก การขาดเมตตาปราณี นั้นมิใช่สัญลักษณ์ของการขาดจริยธรรมดอกหรือ พุดถึงจริยธรรมคนส่วนมากก็เพ่งเล็งไปถึงการถือศีลกินเพล แต่ตามความเป็นจริงแล้ว จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติ การกระทำ ความคิดที่ถูกต้องเหมาะสม การทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องสมบูรณ์ เว้นสิ่งควรเว้น กระทำสิ่งควรทำด้วยความฉลาด รอบคอบ รู้เหตุ รู้ผล ถูกต้องตามกาลเทศะ และบุคคล อยู่ที่จริยธรรม ที่ปัจเจกชน ครอบครัว หรือสังคมนั้น ๆ จะประพฤติได้มากน้อยเพียงใด

ธาม เชื้อสถาปนศิริ และคณะ (2562: 12) กล่าวถึงสังคมยุคดิจิทัลว่า สังคมเปิดของอินเทอร์เน็ตและเสรีภาพสื่อออนไลน์ที่สื่อสารผ่านผู้คนในสื่อสังคมทางโทรศัพท์มือถือ หรือเว็บไซต์จำนวนมาก ก็มีด้านมืดของภัยทางเทคโนโลยีเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้ทั่วไปในสังคมปัจจุบันว่า มีการนำเอาเทคโนโลยีไปใช้ในทางที่ผิด หรือโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์มากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะกับกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เป็นทั้งผู้กระทำและผู้ได้รับผลกระทบ ไม่ว่าจะเป็นการกลั่น

แก๊งค์รังแก การละเมิดทางเพศ การล่อลวงออนไลน์ และกรณีอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ที่กระทำความผิดดังกล่าวมักเป็นบุคคลที่อยู่แวดล้อมและใกล้ชิดตัวเด็ก หรือเป็นบุคคลในสื่อสาธารณะที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อและความสนใจของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นเพื่อน ญาติ บุคคลในครอบครัว หรือดารานักร้อง ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อตัวเด็กในแง่ของการเลียนแบบพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างมาก รวมไปถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในโลกออนไลน์ด้วย เช่น การเล่นเกมออนไลน์เป็นระยะเวลานานจนทำให้เสียสุขภาพและมีพฤติกรรมรุนแรง เสพติดการพนันออนไลน์จนทำให้เสียสุขภาพจิตและสูญเสียทรัพย์ เป็นต้น

ประเวศ อินทองปาน (2567: 252-253) อธิบายว่า พุทธจริยศาสตร์ จัดเป็น “จริยศาสตร์ศาสนา” ด้วยเหตุผลที่ว่า “พุทธจริยศาสตร์” มีรากฐานมาจากคำสอนในทางพระพุทธศาสนา แต่ในทางกลับกันพุทธจริยศาสตร์กลับมีลักษณะเฉพาะแตกต่างออกไป เมื่อเทียบกับจริยศาสตร์ศาสนาอื่น ๆ กล่าวคือ

1. ลักษณะของพุทธจริยศาสตร์ ไม่ได้มีลักษณะบังคับเหมือนกฎหมาย และมีบทลงโทษเหมือนบางศาสนา เช่น เมื่อชาวพุทธทำผิดศีล จะไม่มีข้อบังคับอันใดที่จะต้องให้ชาวพุทธต้องได้รับโทษ แต่เสนอให้พิจารณาเพียงว่าทำผิดศีล จะมีผลจากการกระทำนั้น ที่เรียกว่า “กรรม” อันเป็นการกระทำของผู้นั่นเอง เช่น ทำกรรมช้อปามาติบาต มีผลให้อายุสั้น มีโรครมาก เป็นต้น

2. ลักษณะของพุทธจริยศาสตร์ มีความเป็นสมบูรณ์นิยม (Absolutely) กล่าวคือ เป็นหลักความประพฤติที่มีลักษณะที่แน่นอนตายตัว ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปมาเช่นเดียวกับจริยศาสตร์ศาสนาอื่น ๆ เป็นหลักสากลที่ครอบคลุมมนุษย์ทุกคน เช่น หลักเบญจศีล ฆ่าสัตว์ ไม่ว่าจะฆ่าใคร อะไร สัตว์เล็ก น้อยใหญ่ ที่ใด เวลาใด ลักทรัพย์ ไม่ว่าจะลักของใคร ที่ไหน เมื่อไหร่ เวลาใด ก็จัดว่าเป็นอกุศลนาทาน ไม่มีข้อยกเว้น ถือว่าผิดศีล และมีผลเป็นบาปอย่างแน่นอน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร ภายใต้กระบวนการทางปรัชญาแบบวิภาษวิธีและการใช้เหตุผลแบบมีวิจารณ์ญาณ มุ่งศึกษาด้วยแนวทางเชิงประยุกต์ โดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์ วิจัย และวิจารณ์ เพื่อสังเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางปรัชญาและพระพุทธศาสนาอย่างมีระบบและลึกซึ้ง

แหล่งข้อมูล

เชิงเอกสาร ขอบเขตเนื้อหา ศึกษาเอกสารปฐมภูมิ (Primary source) คือ คัมภีร์ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary source) คือ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เรียบเรียงข้อมูลโดยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกันทั้งในส่วนข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ คือ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมยุคดิจิทัล 2. เพื่อศึกษาหลักทฤษฎีพฤติกรรมตามแนวพุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิต 3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีพฤติกรรมตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมยุคดิจิทัล 4. เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีพฤติกรรมตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมยุคดิจิทัล

การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่คัดเลือกมา โดยวิเคราะห์จากหลักฐานและเอกสารที่เชื่อถือได้ พร้อมขจัดอคติหรือความเอนเอียงออกไป เพื่อให้การวิเคราะห์มีความเป็นวัตถุวิสัยมากที่สุด ทั้งนี้ ข้อมูลที่ใช้สามารถตรวจสอบและยืนยันได้จากหลักฐานที่พิสูจน์แล้ว

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีพฤติกรรมตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมยุคดิจิทัล ได้ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมดิจิทัล ทำให้เข้าใจได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะมนุษย์คือปัจจัยหลักของการพัฒนาทุกด้าน จึงต้องได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะพื้นฐานที่จำเป็น และมีจิตใจที่ดีงาม พร้อมต่อสู้เพื่อประโยชน์ของตนเองและสังคม

รวมทั้งสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงมีเป้าหมายเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม และนำไปสู่ความเจริญอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาหลักกตัญญูกตเวทีตามแนวพุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้เข้าใจว่า พุทธจริยศาสตร์นั้นเป็นการใช้เหตุผลทางจริยธรรมแล้วเกิดการยอมรับ ประพฤติปฏิบัติตาม จะไม่มีการบังคับขู่เข็ญและมีบทลงโทษอย่างมาตรการทางกฎหมายของรัฐ ที่มีระบุชัดเจนและเป็นการประจักษ์ในชาตินี้ ขณะที่หลักความประพฤติตามพุทธจริยศาสตร์นั้นจะผูกไว้กับความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ความกตัญญูกตเวทีเป็นคุณธรรมที่สำคัญสำหรับมนุษย์ทุกคน เป็นคุณธรรมพื้นฐานของทุกคนและเป็นสัญลักษณ์ของคนดี ถือเป็นวัฒนธรรมที่ต้งามและเป็นคุณธรรมค้ำจุนโลก เป็นบ่อเกิดแห่งความต้งาม ความรับผิดชอบทุกอย่างของความเป็นมนุษย์ เป็นคุณธรรมที่ทำให้เกิดมีความสัมพันธ์ของกันและกันในสังคม

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อประยุกต์ใช้หลักกตัญญูกตเวทีตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมยุคดิจิทัล ทำให้พบว่า หลักพุทธจริยศาสตร์มีเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ได้วางเข็มทิศในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง ถือเป็น การวางกรอบความคิด (Mindset) ด้วยหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ประการให้เป็นไปอย่างถูกต้อง อันเป็นสัมมาปัญญา (Right wisdom) เมื่อวางระบบความคิดถูกต้องแล้ว เมื่อนำสู่การลงมือนำไปประพฤติปฏิบัติของการพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงได้ปรับจากหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ประการนั้นมาเป็นหลักไตรสิกขา ดังนั้น หลักไตรสิกขาถือเป็นแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง (Right practice) และได้ประพฤติปฏิบัติแห่งหลักอริยมรรคมีองค์ก็ตาม หลักไตรสิกขาก็ตามจนกลายเป็นอุปนิสัยที่เกิดเป็นคุณธรรมให้แก่ตนเอง และนำไปสู่จริยธรรมของการให้เกิดประโยชน์ และเป็นคุณค่าแก่สังคม จนหลอมรวมมาเป็นคุณธรรมจริยธรรม เช่น หลักกตัญญูกตเวที โดยที่คำว่า กตัญญู แปลว่า รู้คุณ ส่วนคำว่า กตเวที แปลว่า ตอบแทนคุณ ประกาศคุณ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักกตัญญูกตเวทีตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมยุคดิจิทัล ทำให้เข้าใจว่า องค์ความรู้จากการประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลช่วยแก้ปัญหาพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของเยาวชนได้ โดยส่งผลต่อทั้งด้านกายภาพ จิตตภาพ และปัญญาภาพ ทำให้เยาวชนมีความรัก ความเมตตา มีสติ และเข้าใจในกฎแห่งกรรม ซึ่งก่อให้เกิดความสะอาดและเกรงกลัวต่อบาป อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการประพฤติดีและพัฒนาตนอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยสรุปว่า แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมดิจิทัล ถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศชาติที่จะต้องเตรียมความพร้อมของการสร้างคนให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะพื้นฐานที่จำเป็น และมีจิตใจที่ดีงาม พร้อมต่อสู้เพื่อตนเองและสังคม ตลอดจนสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องมุ่งสู่การพัฒนาในทิศทางที่ถูกต้องและยั่งยืน ซึ่งไม่อาจพัฒนาแบบแยกส่วนหรือแยกด้านได้ หากแต่ต้องพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และคุณธรรม เพื่อให้มนุษย์เติบโตอย่างสมบูรณ์และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างแท้จริง

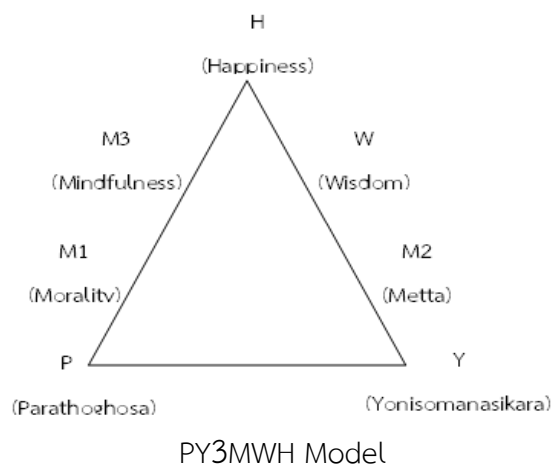
การอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิจัยสรุปว่า หลักกตัญญู กตเวทีตามแนวพุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง โดยถือแนวทางหลักพุทธจริยศาสตร์เป็นกรอบแนวคิดใหญ่ ถือเป็นหลักการที่ตอบโจทย์การพัฒนาคุณภาพชีวิต

การอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการวิจัยสรุปว่า การประยุกต์ใช้หลักกตัญญู กตเวทีตามแนวพุทธจริยศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมยุคดิจิทัล ถือเป็นการวางกรอบความคิดด้วยหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ประการให้เป็นไปอย่างถูกต้อง อันเป็นสัมมาปัญญา เมื่อวางระบบความคิดถูกต้องแล้ว เมื่อนำสู่การลงมือนำไปประพฤติปฏิบัติของการพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงได้ปรับจากหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ประการนั้นมาเป็นหลักไตรสิกขา ดังนั้น หลักไตรสิกขาถือเป็นแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง และได้ประพฤติปฏิบัติแห่งหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ประการก็ตาม หลักไตรสิกขาที่ตามจนกลายเป็นอุปนิสัยที่เกิดเป็นคุณธรรมให้แก่ตนเอง และนำไปสู่จริยธรรมของการให้เกิดประโยชน์และเป็นคุณค่าแก่สังคม

การอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ผลการวิจัยสรุปว่า การประยุกต์ใช้หลักเบญจศีลในการพัฒนาเยาวชนสะท้อนให้เห็นว่า หลักธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพในการปรับพฤติกรรมและหล่อหลอมจิตใจของเยาวชนให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์ ด้านกายภาพหรือปฏิบัติภาพ การฝึกปฏิบัติตามหลักเบญจศีลช่วยลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ความก้าวร้าว การเบียดเบียน และการลุ่มหลงในอบายมุข ทำให้เยาวชนรู้จักควบคุมตนเอง และดำเนินชีวิตอย่างมีวินัยมากขึ้น ในด้านจิตตภาพและปัญญาภาพ การปลูกฝังความเข้าใจในกฎแห่งกรรมช่วยให้เยาวชนตระหนักถึงผลของการกระทำ เห็นความเชื่อมโยงระหว่างเหตุและผล จึงเกิดความละอายและเกรงกลัวต่อบาป มีจิตใจเมตตา และรู้จักพิจารณาความถูกต้องก่อน

ตัดสินใจ การพัฒนาดังกล่าวไม่เพียงยกระดับคุณธรรมส่วนบุคคล แต่ยังส่งผลต่อการสร้างวัฒนธรรมทางจริยธรรมในสังคมเยาวชนโดยรวม ดังนั้น การนำหลักเบญจศีลมาใช้จึงมิได้เป็นเพียงการสอนศีลธรรม แต่เป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์อย่างองค์รวม ที่ส่งเสริมทั้งพฤติกรรมจิตใจ และปัญญา อันนำไปสู่การสร้างเยาวชนที่มีคุณธรรมและมีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

จากภาพสามารถอธิบายแนวความคิดของกระบวนการได้ ดังนี้

P ย่อมาจาก Parathoghosa พรโตโฆสะ ถือเป็นปัจจัยภายนอกในการปลูกฝังการพัฒนาคุณภาพด้วยคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในสังคมดิจิทัล อันเริ่มจากการมีกัลยาณมิตรที่ดีที่คอยช่วยคอยแนะนำ ตักเตือน คอยอบรมพร่ำสอนให้เป็นในการพัฒนาคุณภาพที่ดี อันประกอบด้วยตั้งแต่ระดับบุคคล และระดับสถาบันสังคม

Y ย่อมาจาก Yonisomanasikara โยนิโสมนสิการ ถือเป็นปัจจัยภายในที่ระเบิดจากภายในของแต่ละบุคคลในการรู้จักใช้ความคิดถูกวิธี มองสิ่งหลายด้วยการใช้ปัญญาแยกแยะ พิเคราะห์ด้วยการพิจารณาอย่างเป็นเหตุเป็นผล สามารถมองเห็นสิ่งที่เป็คุณค่าของสิ่งดี ชั่ว บาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์ ไม่ใช่ประโยชน์

M1 ย่อมาจาก Morality ศีลธรรม หลักความประพฤติปฏิบัติในการควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ไม่เป็นไปเพื่อการสร้างความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นด้วยหลักพุทธจริยศาสตร์ขั้นต้นของเบญจศีล และประพฤติดนให้ยกระดับของการทำความดีตามแนวทางหลักเบญจธรรม

M2 ย่อมาจาก Metta เมตตา คุณธรรมพื้นฐานที่มีความจำเป็นในการอยู่ร่วมกัน ถือเป็นจุดเริ่มต้นจากภายในของบุคคลในการตั้งกัลยาณจิตที่จะเห็นบุคคลอื่น สิ่งอื่น สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข สามารถฝึกฝนตนเองในการแผ่เมตตาอย่างเจาะจงและให้เป็นไปอย่างสากล

M3 ย่อมาจาก Mindfulness สติ ถือเป็นกระบวนการสำคัญที่ต้องควบคุมด้วยสัมปชัญญะหรือปัญญาเป็นพลังแห่งความรู้เท่าทัน ที่ทำให้มนุษย์เข้าใจและมองเห็นสรรพสิ่งตามความเป็นจริง โดยไม่ตกอยู่ใต้อำนาจของความคิดปรุงแต่งหรืออคติที่สั่งสมจนกลายเป็นค่านิยมและทิฐิที่ครอบงำจิตใจ เมื่อมีสติรู้เท่าทันในปัจจุบันขณะ ย่อมสามารถคลายการยึดติดและตัดวงจรแห่งอกุศลกรรมลงได้ นำไปสู่ความหลุดพ้นและความสงบทางจิตใจ

W ย่อมาจาก Wisdom ปัญญา เป็นหลักธรรมสำคัญในการพัฒนาให้บุคคลผู้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลต้องคำนึงถึงและจำเป็นต้องมี คือ ความรู้ ความเข้าใจถึงคุณโทษ ประโยชน์ของสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลที่เรียกว่า “ความรู้เท่าทันสื่อ” และเป็นเข็มทิศในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจแห่งความโลภ โกรธ หลง จนทำให้เกิดความทุกข์

H ย่อมาจาก Happiness ความสุข เป็นเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ได้นำมรรควิถีด้วยหลักธรรมต่าง ๆ เพื่อให้เข้าถึงความสุข อันเป็นความปรารถนาที่ทุกต้นตั้งใจ แต่การเข้าถึงความสุขอาจมีความแตกต่างตามภูมิรู้ และภูมิธรรมของแต่ละบุคคล

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมดิจิทัลด้านจิตตภาพและปัญญาภาพ การประยุกต์ใช้หลักกตัญญูที่ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ควรปลูกฝังให้เยาวชนมีความรักความเมตตาต่อสิ่งรอบด้าน นับตั้งแต่ตนเอง พ่อแม่ ครูบาอาจารย์ เพื่อนสนิทมิตรสหาย ญาติพี่น้อง ประเทศชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้นด้วยการมีความเมตตาต่อศัตรู โดยการตระหนักรู้ว่า ตัวเรานั้นไม่สามารถจะอยู่ได้ตามลำพัง ต่างต้องพึ่งพิงอิงอาศัยซึ่งกันและกัน กว่าตัวเราจะมีวันนี้ ย่อมได้รับความรักความเอ็นดูจากบุคคล สิ่งแวดล้อมรอบด้านใน

ฐานะเป็นบุพการี 1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ 1.1 งานวิจัยนี้จะมีคุณค่าเมื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้อย่าง องค์กรวม การพัฒนาหรือการปฏิบัติไม่สามารถเกิดขึ้นเพียงลำพังฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น 1.2 ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งบุคคล ภาคประชาสังคม รัฐ เอกชน และหน่วยงานอิสระ เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่หลักพุทธธรรมแห่งกตัญญูทศเวทิตามแนวพุทธจริยศาสตร์ให้สำเร็จและสืบทอดต่อไป 1.3 คณะสงฆ์ มีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบและกำกับความเหมาะสม ทั้งในเชิงนโยบายและการอบรมเตรียมความพร้อมของพระสงฆ์ไทย 1.4 ผลงานวิจัยยังสามารถใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการ เพื่อเตรียมบุคลากรศาสนทายาทรุ่นใหม่ให้เรียนรู้หลักคำสอนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมดิจิทัลอย่างเหมาะสมและยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป 2.1 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรมทั้งในลักษณะการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรมในเรื่องหลักกตัญญูทศเวทิตามการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมดิจิทัล 2.2 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบรูปแบบการแสดงความกตัญญูทศเวทิตามแนวพุทธจริยศาสตร์กับวัฒนธรรมชุมชนในทางตะวันตก 2.3 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับความแตกต่างของหลักกตัญญูทศเวทิตามแนวพุทธจริยศาสตร์กับกระบวนทรรศน์ทางจริยธรรมหลังนวยุค 2.4 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับพุทธบูรณาการการออกแบบกิจกรรมด้วยหลักไตรสิกขาและหลักกตัญญูทศเวทิตารมเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน 2.5 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการออกแบบหลักสูตรเชิงผลลัพธ์การเรียนรู้ว่าด้วยหลักพุทธธรรมของความกตัญญูทศเวทิตามการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนในสังคมดิจิทัล 2.6 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับพุทธบูรณาการการพัฒนาสมรรถนะด้านคุณธรรมจริยธรรมของหลักความกตัญญูทศเวทิตามแนวพุทธจริยศาสตร์กับจริยศาสตร์หลังนวยุคของซิกมันท์ บอมัน (Zygmunt Bauman)

เอกสารอ้างอิง

- ธาม เชื้อสถาปนศิริ, อาทิตยา สมโลภ และ รติ ธนารักษ์. (2562). คู่มือรู้เท่าทันสื่อออนไลน์และ
 ฝ่าระว่างสื่อไม่ปลอดภัยต่อเด็กและเยาวชน. นนทบุรี: บริษัท เพ็ชท์ ออฟเซท (1993)
 จำกัด.
- นิสารัตน์ ศิลปะเดช. (2540). ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร: สถาบัน
 ราชภัฏธนบุรี.
- ประเวศ อินทองปาน. (2567). พุทธปรัชญาในพระไตรปิฎก. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร:
 สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก.

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ วันจันทร์). (2556). การศึกษาวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ในคัมภีร์ พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วศิน อินทสระ. (2559). แนวทางพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ชุมทองอุตสาหกรรมและการพิมพ์ จำกัด.

สุภาส เครือเนตร. (2541). แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยง เชียง.